

УДК 343.61

*О. С. Сотула**доктор юридичних наук, доцент,
професор кафедри галузевого права
Херсонського державного університету***ОБ'ЄКТ У СИСТЕМІ ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ ЖИТТЯ ЛЮДИНИ**

У сучасній теорії кримінального права вертикальна класифікація об'єктів включає в себе безпосередній об'єкт (об'єкт реально вчиненого, окремого злочину), видовий об'єкт (зафіксований у складі злочину на рівні окремої статті кримінального закону), родовий об'єкт (єдиний для певної групи злочинів і зафіксований на рівні голови кримінального закону) і загальний об'єкт (сукупність всіх поставлених під охорону кримінального закону відносин) [1, с. 106]. Видовий об'єкт у такій системі перебуває, умовно кажучи, між родовим і безпосереднім об'єктами. Видовий об'єкт містить у собі групу суспільних відносин, що за своїм обсягом менше, ніж група, що входить у родовий об'єкт злочинів, але більше, ніж ті суспільні відносини, на які посягають під час вчинення конкретного злочину. Поняття видового об'єкта дуже часто визначається як складова в загальній назві відповідної назви розділу Особливої частини. Це також використовується для подальшої систематизації суспільних відносин уже всередині кожного розділу Особливої частини [1, с. 204].

Компаративістське кримінально-правове вивчення різних видів вбивств в Україні не стало предметом спеціального дослідження. Різні аспекти зазначеної проблематики досліджувались вітчизняними фахівцями, зокрема М.І. Бажановим, А.В. Байловим, Ю.В. Бауліним, В.К. Грищуком, М.І. Мельником, В.О. Навроцьким, Л.А. Остапенко, О.Л. Старко, В.В. Сташисом, В.Я. Тацієм та іншими. Але відсутні комплексні порівняльно-правові дослідження кримінальної відповідальності за такі злочини, що вказує на необхідність детального дослідження зазначеної проблеми.

Метою статті є подальша теоретична розробка теми кримінальної відповідальності за вбивство, його видового об'єкту з урахуванням сучасних досягнень кримінально-правової компаративістики.

З приводу видового об'єкту для злочинів проти життя представляють інтерес класифікації злочинів проти життя та здоров'я, що наводяться у спеціальній вітчизняній літературі.

Зокрема, наступна класифікація пропонується підручником «Кримінальне право України: Особлива частина» під редакцією професора Є. Л. Стрельцова (Харків, 2009). Так, усі злочини проти життя та здоров'я поділяються на:

1) злочини, що посягають на життя (статті 115–120, 129 КК України);

2) злочини, що посягають на здоров'я (статті 121–128, 130–133, 145 КК України);

3) злочини, що становлять небезпеку для життя та здоров'я (статті 134–144 КК України) [2, с. 20].

Більш детальна класифікація пропонується підручником «Кримінальне право України: Особлива частина» під редакцією професорів В.В. Сташиса, В.Я. Тація (Харків, 2010). Так, усі злочини проти життя та здоров'я особи поділяються на:

1) злочини проти життя (статті 115–120, 129 КК України);

2) злочини проти здоров'я (статті 121–128, 130, 133 КК України);

3) злочини, що становлять небезпеку для життя і здоров'я людини, які вчинюються у сфері медичного обслуговування (статті 131, 132, 138–145 КК України);

4) інші злочини, що становлять небезпеку для життя та здоров'я людини (статті 134–137 КК України) [3, с. 34–75].

Виходячи з наведених класифікацій видових об'єктів злочинів, передбачених розділом II Особливої частини чинного КК України, справедливо буде в якості видового об'єкту злочинів, передбачених статтями 115–120 КК України, розглядати групу однорідних суспільних відносин, що забезпечують безумовну охорону життя людини та захист його від протиправних посягань.

Щодо поняття «здоров'я», то на теперішній час його визначення є фундаментальною проблемою сучасних медико-біологічної та правової наук. Оскільки це поняття має багато аспектів і обумовлене багатьма чинниками, то вимагає для свого розв'язання комплексного підходу [4].

У преамбулі Статуту Всесвітньої організації охорони здоров'я [5] говориться, що здоров'я – це не тільки відсутність хвороб або фізичних дефектів, а ще й стан повного фізичного, психічного та соціального благополуччя [5].

Відповідно до Закону України від 19 листопада 1992 року № 2801-ХІІ «Основи законодавства України про охорону здоров'я», здоров'я – це стан повного фізичного, психічного і соціального благополуччя, а не лише відсутність хвороб і фізичних вад [6] Проте повне фізичне і душевне

благополуччя може визначати лише ідеальне здоров'я, яке практично не зустрічається [7].

У літературі пропонується визначення, згідно з яким під здоров'ям треба розуміти процес збереження і розвитку біологічних, фізіологічних, психологічних функцій, оптимальної працездатності та соціальної активності при максимальній тривалості активного життя [4].

На нашу думку, найбільш прийнятною для застосування у кримінально-правовій науці є визначення здоров'я як функціонального стану організму людини, який забезпечує тривалість життя, фізичну та розумову працездатність, достатньо високий рівень самопочуття, а також відтворення здорового потомства [8].

Наведені визначення життя і здоров'я надають можливість стверджувати про досить умовну спорідненість цих двох понять.

Ми говоримо про абсолютний та універсальний характер життя, яке не підлягає виміру або обрахуванню. Шкода життю однозначно розуміється лише як його припинення, після чого ні здоров'я, ні інші біологічні, психологічні, соціальні складові життєдіяльності людини не мають сенсу. А це, власне, і надає життю найвищої цінності, без нього будь-які блага та соціальні інститути перестануть існувати для носія життя.

На відміну від життя, здоров'я можна розглядати як елемент людського існування, що визначає умови життя, його якість, яка трактується Всесвітньою організацією охорони здоров'я як сприйняття людьми свого положення в житті залежно від культурних особливостей і системи цінностей та в зв'язку з їхніми цілями, очікуваннями, стандартами, турботами [5].

Здоров'я підлягає оцінці за певними параметрами: фізичними, психологічними, духовними, соціальними тощо. Відповідно, в разі заподіяння шкоди здоров'ю розмір такої шкоди може бути достатньо об'єктивно визначений як у плані фізичному (функціональність організму, рівень самопочуття), так і у плані економічному (працездатність, залежність від лікування та ліків).

Висновки. Вважаємо, що у Кримінальному кодексі України охорона життя потребує особливої уваги, яка формально може виражатися у виділенні злочинів проти життя в окремий розділ Особливої частини Кримінального кодексу України.

Так само вчинив зарубіжний законодавець під час складання кримінальних кодексів: Аргентини (Глава I Розділу I «Злочини проти життя») [9, с. 82–87], Голландії (Розділ XIX «Злочини проти життя») [10, с. 384–386], Естонії (Розділ I Глави 9 «Винні діяння проти життя») [11, с. 1138–1139], Іспанії (Розділ I «Вбивство та його форми») [12, с. 49–50], Латвії (Глава XII «Спричинення смерті») [13, с. 143–147], Литви (Глава XVII «Злочини про-

ти життя людини») [14, с. 242–245], Франції (Глава I Розділу II «Про посягання на життя людини») [15, с. 170–178], ФРН (Розділ шістнадцятий «Злочинні діяння проти життя») [16, с. 126–132], Японії (Глава двадцять шоста «Злочини, що полягають у вбивстві») [17, с. 123–124].

Непрямо подібна логіка прослідковується і в українській кримінально-правовій науці. Так, практично всі вітчизняні підручники з кримінального права містять підрозділ під назвою «Злочини проти життя» [2, с. 20–31; 3, с. 34–46; 18, с. 188–197; 19, с. 22–34], відокремлений від злочинів проти здоров'я.

Література

1. Сотула О.С. Кримінально-правова охорона життя людини у країнах романо-германської правової сім'ї: ретроспектива, компаративістика, моделювання : [монографія] / О.С. Сотула. – Х. : Видавець Іванченко І.С., 2015. – 429 с.
2. Кримінальне право України: Особлива частина: [підручник] / [А.П. Бабий, І.С. Доброход, Ю.А. Кармазин, В.О. Корнієнко, Г.В. Загіка, О.С. Козерацька та ін.]; за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф., засл. діяча науки і техніки України Є.Л. Стрельцова. – Х. : Одиссей, 2009. – 496 с.
3. Кримінальне право України: Особлива частина: [підручник] / [Ю.В. Баулін, В.І. Борисов, В.І. Тютюгін та ін.]; за ред. В.В. Сташиса, В.Я. Тація. – 4-те вид., переробл. і допов. – Х. : Право, 2010. – 608 с.
4. Здоров'я : Вікіпедія – вільна енциклопедія [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://uk.wikipedia.org/wiki>
5. Статут (Конституція) Всесвітньої організації охорони здоров'я : Статут Всесвітньої організації охорони здоров'я від 22 липня 1946 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/995_599
6. Основи законодавства України про охорону здоров'я : Закон України від 19 листопада 1992 р. № 2801-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 4. – ст. 19.
7. Москаленко В. Ф. Актуальні проблеми здоров'я та охорони здоров'я у III тисячолітті / В. Ф. Москаленко // Національна академія медичних наук України: офіційний сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.amnu.gov.ua/articles/1/68/ktualn-problemi-zdorov-ya-ta-ohoroni-zdorov-ya-u-iii-tisyachol-tt>
8. Здоров'я. Зміцнення здоров'я людей : Міжнародна асоціація «Здоров'я суспільства» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://healthy-society.com.ua/Itemid=57>
9. Уголовный кодекс Аргентины / науч. ред., вступ. ст. Ю.В. Голика ; пер. с исп. Л.Д. Ройзенгурта. – СПб. : Юридический центр Пресс, 2003. – 238 с.
10. Уголовный кодекс Голландии. Перевод с английского / науч. ред. Б.В. Волженкин ; пер.: И.В. Миронова. – 2-е изд. – С.-Пб. : Юрид. центр Пресс, 2001. – 510 с.
11. Уголовный (Пенитенциарный) кодекс Эстонской Республики // Правовые акты Эстонии. – 2005. – № 17. – С. 1103–1220.
12. Уголовный кодекс Испании / под ред. и с предисловием Н.Ф. Кузнецовой и Ф. М. Решетникова. – М. : ИКД «Зерцало-М», 1998. – 218 с.

13. Уголовный кодекс Латвийской Республики. Принят 8 июля 1998 г. Введен в действие с 1 апреля 1999 г. С изменениями и дополнениями на 1 августа 2001 г.: Перевод с латышского / науч. ред.: А.И. Лукашов (Пер.), Э.А. Саркисова. – С.-Пб. : Юрид. центр Пресс, 2001. – 313 с.

14. Уголовный кодекс Литовской Республики / науч. ред. В. Павилониса; предисл. Н.И. Манцева; вступ. ст. В. Павилониса, А. Абрамовичюса, А. Дракшене; пер. с лит. В.П. Казанскене. – СПб. : Юридический центр Пресс, 2003. – 468 с.

15. Уголовный кодекс Франции / науч. ред. Л.В. Головки, Н.Е.Крыловой; предисл., пер. с фр. Н. Е. Крыловой. – С.-Пб. : Юридический центр Пресс, 2002. – 648 с.

16. Уголовный кодекс Федеративной Республики Германии / науч. ред., вступ. ст. Д.А. Шестакова; предисл. Г.-Г. Йешека; пер. с нем. Н.С. Рачковой]. – СПб. : Юридический центр Пресс, 2003. – 522 с.

17. Уголовный кодекс Японии. С изменениями и дополнениями на 1 января 2002 г.: Перевод с японского / науч. ред.: А.И. Коробеев; пер.: В.Н. Еремин. – С.-Пб. : Юрид. центр Пресс, 2002. – 226 с.

18. Стратонов В.М. Кримінальне право України. Загальна та Особлива частини : [навчальний посібник] / В.М. Стратонов, О.С. Сотула; заг. ред. В.М. Стратонова. – К. : Істина, 2007. – 400 с.

19. Уголовное право Украины. Особенная часть : [учебник] / [А.П. Бабий, И.С. Доброход, Ю.А. Кармазин, А.В. Загика, Е.С. Козерацкая, Д.И. Крупко и др. ; отв. ред Е.Л. Стрельцов. – 5-е изд., доп. и перераб. – Х.: Одиссей, 2009. – 544 с.

Анотація

Сотула О. С. Об'єкт в системі злочинів проти життя людини. – Стаття.

Стаття присвячена порівняльно-правовому дослідженню видового об'єкту для злочинів проти життя. Здійснено огляд сучасних проблем визначення цього інституту. Робиться висновок про необхідність удосконалення кримінального законодавства України.

Ключові слова: видовий об'єкт, законодавство України.

Аннотация

Сотула А. С. Объект в системе преступлений против жизни человека. – Статья.

Статья посвящена сравнительно-правовому исследованию видового объекта для преступлений против жизни. Осуществлен обзор современных проблем определения этого института. Делается вывод о необходимости усовершенствования уголовного законодательства Украины.

Ключевые слова: видовой объект, законодательство Украины.

Summary

Sotula O. S. Object in the system of crimes against human life. – Article.

The clause is devoted rather-legal research of specific object for crimes against life. The review of modern problems of determination of this institute is performed. The conclusion about necessity of improvement of the criminal legislation of Ukraine becomes.

Key words: species object, legislation of Ukraine.